

**XALQ OG‘ZAKI IJODI (FOLKLORSHUNOSLIK) VA YOZMA
ADABIYOT O‘RTASIDAGI UZVIY BOG‘LIQLIKNI YORITUVCHI
TAHLILY MAQOLA: XALQ OG‘ZAKI IJODI — YOZMA
ADABIYOTNING POYDEVORIDIR**

Muallif: Karabayeva Feruzaxon Nematjonovna

Sana: 19-yanvar, 2026-yil

Har bir millatning adabiyoti, uning ma’naviy olami va madaniy merosi xuddi ulkan bir daraxtga o‘xshaydi. Bu daraxtning ildizlari yerning qat-qatiga — tarixlarning qa’riga singib ketgan bo‘lsa, uning mevasi va barglari yozma adabiyotdir. Xalq og‘zaki ijodi, ya’ni folklor, nafaqat o‘zbek adabiyotining, balki dunyo adabiyoti xazinasining ham asosiy poydevori, bitmas-tuganmas sarchashmasi hisoblanadi.

Tarixiy ildizlar va birinchi qadamlar

Insoniyat yozuvni kashf qilguniga qadar o‘zining quvonchi va qayg‘usini, orzu-umidlarini va qahramonliklarini og‘izdan og‘izga o‘tkazib kelgan. Asotirlar, afsonalar, ertak va dostonlar millatning kollektiv tafakkuri mahsulidir. Yozma adabiyot aynan mana shu tayyor materiallar asosida shakllandi. Masalan, dunyoga mashhur "Alpomish" yoki "Go‘ro‘g‘li" dostonlarini olaylik. Bu dostonlardagi vatanparvarlik, sadoqat va mardlik g‘oyalari asrlar o‘tib yozma adabiyotimizning bosh mavzusiga aylandi.

Mumtoz adabiyot va folklor uyg‘unligi

O‘zbek mumtoz adabiyotining sultonlari, xususan, hazrat Alisher Navoiy o‘z asarlarini yaratishda xalq og‘zaki ijodidan mahorat bilan foydalanganlar. Navoiyning "Xamsa" tarkibidagi "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun" kabi dostonlarining syujetlari xalq orasida avvaldan yashab kelgan afsonalarga tayanadi. Shoir xalqona rivoyatlarni badiiy jihatdan sayqallab, ularni falsafiy va insonparvarlik g‘oyalari

bilan boyitdi. Bu esa xalq ogʻzaki ijodi yozma adabiyot uchun tayyor "bino materiallari"ni yetkazib berganidan dalolatdir.

Til va uslub — xalq hikmati

Yozma adabiyot xalq ogʻzaki ijodidan nafaqat mavzu, balki til va uslubni ham oʻrgandi. Maqollar, matallar va iboralar — bular xalqning ixchamlashtirilgan falsafasidir. Abdulla Qodiriy, Choʻlpon, Abdulla Qahhor kabi yozuvchilarning asarlari nima uchun oʻquvchiga shunchalik yaqin? Chunki ularning asarlarida xalq tilining shirasi, folklarga xos boʻlgan soddalik va teranlik mujassam. "Oʻtkan kunlar" romanidagi obrazlar tili xalqona maqollar bilan bezatilgani asarning umrboqiyiligini taʼminlagan.

Maʼnaviy poydevor va milliy oʻzlik

Xalq ogʻzaki ijodining eng katta xizmati shundaki, u millatning oʻzligini saqlab qoladi. Yozma adabiyot esa bu oʻzlikni shakllantiradi va dunyoga tanitadi. Bugungi kunda zamonaviy oʻzbek adabiyotida ham folklordagi mifologik obrazlar, asotirlar yangicha talqinda qayta tugʻilmoqda. Bu esa poydevor qanchalik mustahkam boʻlsa, uning ustiga qurilgan bino — yozma adabiyot ham shunchalik salobatli boʻlishini koʻrsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xalq ogʻzaki ijodi boʻlmaganda, yozma adabiyot oʻzining hayotiyiligini va milliy boʻyogʻini yoʻqotgan boʻlar edi. Folklor — bu millatning bolalik davri, yozma adabiyot esa uning kamolotidir. Poydevorsiz bino qurib boʻlmaganidek, ogʻzaki ijod sarchashmalaridan bahra olmagan adabiyot ham uzoq yashay olmaydi. Shuning uchun ham biz xalq ogʻzaki ijodini oʻrganish va asrash orqali oʻz adabiyotimizning kelajagini taʼminlagan boʻlamiz.